

עין משפט נר מצוה
 ג מ"י פ"ה מהל' שמיטה ויזיל
 הל' טו, טז. ס מ"י פ"ה מהל'
 שמיטה ויזיל הל' טז סג עשין
 קמת. ע מ"י פ"ג מהל' מעשר
 הל' ה. פ מ"י פ"ה מהל'
 שמיטה ויזיל הל' טו.

רמב"ם דפוס ישן

ח בוסר. הוא ידוע והוא הענב שלא נתבשל: **הבאישי.** הוא שהיו הגרעינים שבתוך הצורות נראין מבחוץ לרוב צחות הגרירי כשיכנסו תוכו מים והביא על זה הענין שם באשה מפני שהוא קרוב להתעפש ולהשחת כשיניחוהו: **ט משיכניסו רביעית לםאה.** משעה שיהיה כשיעור סאה מן הזיתים רביעית שמן: **פוצע.** שובר אותם כמו שיעשו בזיתים המאכל וזה שאמר **הכניסו שלישי רוצה לומר שלישי לוג בלבד** כשתהיה סאה מאותן הזיתים עושין ג' לוגין שמן כשהיו נגמרין ויהיה העיקר כשיוציאו מן השמן תשיעית ממה שיוציאו כשהיה נגמר בישולו מותר לו לכתוש אותו ולדרוך אותו חוץ למדינה ולהכניס השמן לביתו ויאכל: **וכן כיוצא בהם.** הפי שיוציאו מהן שמן וכבר ביארנו שיעור לוג וסאה ורביעית בסוף פאה: **ועונת המעשרות** יתבאר אחר זה במס' מעשרות:

הערות לר"ש

7 כ"י. ובדפוס"י: אחת בבית.
 8 כ"י. ובדפוס"י: א"ר בון.
 9 וכ"ה בירושלמי מהו שלישי, לוג, מתני' בעושין ג' לוגין לסאה (הג' הגר"א. ועי' בש"א ובפאת השלחן). 10 בכ"י: כך עונתו.

הערות לרא"ש

אחרים יכול לחתוך האילן אם צריך [לעצין] שהוא מעולה בדמים (עיין ב"ק צא ב). אבל קשה לי מאי דאמרינן (שם) לא מת חיילי ברי [אלא בשביל שקצין] תאנה בלא זמנה, וגם אמרינן בפ' החובל (שם) האי דיקלא דטעין קבא אסור למקציייה, משמע אפילו מעולה בדמים, וצ"ע (חידושי רבי מרדכי רומאנו). ועיין לקמן סוף מ"י בר"ש ובר"מ שם.

ליקוטים

ח. במשנה. הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו. הרא"ש ע"ז פ"ב סי' יג. (שדה צופים) **וכן כיוצא.** דבוסר גם כן, פירות שהן כמו בוסר שיש בהן הבאת מים והבאה שיעורן כמו בוסר, וכן בזיתים (דמ"ט). (חידושי הגר"א) **1 רא"י אמשי"כ במ"ד ד"ה וכו'.**

יולא דופן (גדה דף מו.) אמר רבה זר זר חנה משילצין ראשיהן. ובירושלמי (הלכה ו) [אמרין] מהו צילון, רבי חייל זר זר זל אמר [חיימה] כמה דלת אמר (זכריה יא) וגם נפשם צלה זי. כלומר ש[נתצטלו] ולא נתצטלו יפה: **חייב במעשרות.** כדמתן זמס' מעשרות (פ"א מ"ג) התאנים משיבחו: ירושלמי (סס). [כתיב] (ויקרא כה) ולצדמתך ולחיה אשר צלררך תהיה כל תצואתה לאכול וכתיב (שם) מן השדה תאכלו את תצואתה ר' חייל זר זל אמר ז' תצואות הן אחת מן⁷ הזית ואחת מן השדה: **ח' משהביא מים.** ססוחטין ויולא ממנו משקה: **אוכל בו פתו בשדה.** לאין זה איבוד כדאמרין צירושלמי (סס) א"ר אבין⁸ שכן דרך הקהות אוכלות אותו: **הבאישי.** צפ"ק דמעשרות (סס) גזי הענבים משהביאו

שני שבוע חייב במעשרות: אם נשאר ט משיכניסו רביעית לםאה משהיה צעור סאה של זיתים רביעית שמן: **פוצע** שובר אותם כמו שעושים צייתי האכליה: ומה שאמר הכניסו שלישי ר"ל שלישי לוג. וצמחי שתהא סאה מאותן הזיתים מוציאה, אילו נגמר, שלש לוגין שמן, ויהיה אם כן העיקר, שאם הוציא שמן תשיעית ממה שיוציא כשנגמר והציל, מותר לו לכתוש ולקטוט אותו צודה ומכניס השמן לציתו ואוכל: **וכן כיוצא בהן** כלומר כל הפירות שיש בהן שמן. וכבר צארנו שיעור הלוג והסאה והרביעית צקוף פאה (מ"ה). **ועונת המעשרות** תמצאר להלן צמסכת מעשרות:

רביעית לוג, והיינו צתחלת הנלפת: **ואוכל בשדה.** דזר שזרכו לאכול הוא. אצל לסוף לא חזו, והוא ליה כין וחומץ, לאין סכין דזר שאין דרכו לסוף כדמתן לקמן צפ"ח (מ"ג): **הכניסו חצי לוג.** שנתצטלו מעט יותר עד שהוא יכול להוציא חצי לוג מסאה: **הכניסו שלישי.** שהצילו שלישי ממה שעתידין לגדל. אי נמי שלישי ממה שמוציא לסאה כשנתצטלו יפה יכול להוציא עכשיו⁹: **כן עונתן¹⁰**

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

שלישי כגון שכל זית בגמרו שקל ועתה הוא שלישי שקל א"ג כגון סאה זיתים גמורים מוציאין ר' לוגין שמן ואם תכתוש סאה מאלו יוציאו ב' לוגין שמן ואלו נקראין זיתים משהביאו שלישי. **וכן כיוצא בהן וכו'.** דתנן (מעשרות פ"א מ"ג) התבואה והזיתים משיכניסו שלישי. **ושאר כל פירות האיץ כחיובן למעשרות** כך חיובן לשביעית. כלומר בפגין ובבוסר ובזיתין רשאי לאכול מהן בשביעית קודם שהגיעו לעונת המעשרות שבני אדם עשוין לאכלן כך אבל משאר פירות האיץ אינו רשאי לאכול אלא משבאו בשאר שני שבוע כיוצא בהן לעונת המעשרות אבל קודם לכן לא מפני שאתה מפסידן ואמר קרא לאכלה ולא להפסד. ות"ר כל תבואתה לאכול מלמד שאין נאכלת אלא תבואה מיכן אמרו מאימתי אוכלין פירות האיץ בשביעית הפגין משהזריחו וכו' עד ושאר כל פירות האיץ אין את רשאי לכבוש מהן ולשלוק מהן ולא לאכול מפגיהן אלא כעונתן למעשרות כך עונתן לשביעית.

פירוש הרא"ש

שמסאה זיתים יכול להוציא רביעית הלוג שמן והוא תחלת הנלפת: **פוצע.** למתק מריחותם ואוכל ואכתי לא חזו לסוף: **הכניסו שלישי.** שעמדו על שלישי גדולם, א"ג שיכול להוציא ממנו שלישי שמן העתידיים ליתן כשיגמרו, ופירוש הראשון עיקר דעונתן למעשרות הוא הצאת שלישי כדמתן צפ"ק דמעשרות (מ"ג) התצואה והזיתים משהביאו שלישי: **כעונתן למעשרות.** כדמפורש צפ"ק דמעשרות: **כך עונתן לשביעית.** ואין להם זמן אחר מוקדם כמו תאנים וענבים

ז' הבוסר משהביא מים אוכל בו פתו בשדה הבאישי כונס לתוך ביתו וכן כיוצא⁹ בו בשאר¹⁰ שני שבוע חייבין במעשרות: **ט זיתים משיכניסו רביעית לסאה פוצע ואוכל בשדה הכניסו חצי לוג כותש וסך בשדה הכניסו שלישי כותש בשדה וכונס לתוך ביתו וכן כיוצא בהם** ושא² שני שבוע חייבים במעשרות ושא³ כל פירות האילן כעונתן למעשרות כן עונתן

שינויי נוסחאות: 1 ושאר, ר"מ. 2 נ"א בשאר (דפוס וילנא). וכ"ה בר"ש.

מפרש צירושלמי (סס) ר' זעירא צסס ר' יסא משיקראו צאוסה. והיינו כשמתחילין להתצטל: **ט רביעית לםאה.** שמסאה זיתים יכול לסמוט

רביעית לוג, והיינו צתחלת הנלפת: **ואוכל בשדה.** דזר שזרכו לאכול הוא. אצל לסוף לא חזו, והוא ליה כין וחומץ, לאין סכין דזר שאין דרכו לסוף כדמתן לקמן צפ"ח (מ"ג): **הכניסו חצי לוג.** שנתצטלו מעט יותר עד שהוא יכול להוציא חצי לוג מסאה: **הכניסו שלישי.** שהצילו שלישי ממה שמוציא לסאה כשנתצטלו יפה יכול להוציא עכשיו⁹: **כן עונתן¹⁰**

משיבחו. **ח הבוסר.** פי' הענבים והבאושים.¹ **משהביא מים.** כשתסחטם תוציא מהם מים. **אוכל בו פתו בשדה.** שאין בו איבוד שכן דרך הקהות אוכלות אותו. **הבאישי כונס לתוך ביתו.** וכן כיוצא בהן וכו'. דתנן (מעשרות פ"א מ"ב) הענבים והבאושים משיבאישו ופירש ר' זירא משיקראו באוסה פי' לחולה בלשון חכמים [קורין]² באושא ובלע"ז נקרא החולה מלטו והענבים משיבחו לתבשל קורין (אותה) [אותם]³ אובא מלטא. נמצא לחולה ולענבים מבושלים מעט שם אחד להן בירוש' ובלע"ז שלנו. **ט זיתים שהכניסו**⁴ **רביעית לםאה.** פי' כשתכניס סאה זיתים בתחלת הנצתם, (ו)בסחטם⁵ יצא מהן רביעית. פי' כל מקום ששנינו רביעית, הוא רביעית הלוג. **פוצע.** לע"ז אמקא. נתבשלו עוד, עד שמסאה אתה יכול להוציא חצי לוג משקה, כותש וסך בשדה. **הכניסו שלישי.** פי' הכניסו הזיתין משיעור שעתידין להתגדל

1 עיין ריבמ"ץ מעשרות פ"א מ"ב. 2 רש"י. 3 כנדצ"ל. 4 הגהת הגר"א.

י אסור לקטוף האילנות בשנה שביעית משהחילו להניח פירות מפני שהוא גזול בני אדם, לפי שה' נתן פירותיהם לכל בני האדם: משיוציא משיפיע זו הפרי אע"פ שהוא פג: משישששש' משישחלשלו

וירדו: משיגרעו משנתהו זהם חרזנים. וגרעינין הם החרזנים: משיוציאו משהיו זהם נזנים. כיון שבא לעונת המעשרות מותר לקצו מפני שהוא ראוי כזר לאכילה כמו שזכרנו (לעיל מ"ז), ולוקח הפרי ואוכלו ומותר לו לקטוף האילן, ונתחיי שיהיה להם ערך, כלומר לעצו, ואז מותר לקטוף אותו, אבל אם אין לעצו ערך רב כזו שיאמרו שיש תועלת בקנייתו מלהניחו,

הרי זה אסור לקטוף אותו מפני שהוא מניח פירות, כי קניית אילנות העושים פירות אסורה מן התורה ככל זמן שיהיה, אלא לפי התנאי שהזכרנו, זה הוא שאמר ה' (דברים כ יט) לא תשחית את עצה וכו', ועל ענין זה התכוין באמרנו במה יהיה בזית וז' יקוצנו ר"ל ואסור לקטוף אותו באזהרה שנה שיהיה מפני שהוא עושה פרי: ורובע הוא רובע הקצ של נינים, כלומר אכל שאר האילנות וזאת היתה משיעורו קצ אסור לקטוף אותם אלא מחמת יוקר דמי עצו כמו שאמרנו. וכבר זכרנו שיעור הקצ בסוף פאה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

קוצן אילנות טובים, כדכתיב (דברים כ) כי ממנו תאכל ואותו לא תכרת: רובע. הקצ. והא דאמרין האי דיקלא דטעין קצא אסור למקיייה, [הא] משנין בשילהי החובל (ספ) שאני זית דחשיב: סליק פירקא

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

י מאימתי אין קוצצין את האילן בשביעית. פי' קיימא לן (ב"ב כד:) אילן הסמוך לעיר יקצץ. ועתה בשנת שביעית אם ימצא אילן סמוך לעיר יקצץ בד"א עד שלא ירד האילן לפרי אבל משירד לפרי אין קוצצין. ומאימתי. בית שמאי אומרים כ"ז אילן משיוציא. פי' דכיון שהוציא פרי אע"פ דסמוך לעיר אסור לקוצצו (ולהפסידו) [ולהפסידו] משום דחל עליו קדושת שביעית. גרסי' בפ' מקום שנהגו (פסחים נב:) ר' אילא קץ כפנייתא פי' אילנות שהוציאו כבר והקשו וכיצד עבד הכי לאכלה אמר רחמנא ולא להפסד ופריק הני מילי היכא דנחית לפירא אז אסור לקצוץ האילן אבל כשקץ ר' אילא עדיין לא ירד לפרי. בית הלל אומרים החרובין משיששש' פי' משיוציאו החוט שלהן, והחוט דומה לשלשלת, ואחר כך מתעבה אותו החוט

זיתים: י אין קוצצין. צפ' מקום שנהגו (פסחים נב:) מפרש משום לאכלה ולא להפסד: משיוציא. פרי ורש"י פי' צפרק מקום שנהגו משיולא עלין והוא דתחילת ימי ניסן: משיששש' משמתחילין החרובין להכניד ולתלות כמו השלשלת: משיגרעו. מש[ג]דלו קצת ונקראים גרוע והוא כפול הלכן: משיניצו. משגדל הנץ שלהם, כשהגיעו לשיעורים הללו אסור לקוצן משום הפסד

לשביעית. ואין אוכלין מהן שביעית עד שיגיעו לעונת המעשרות, משום דכתיב לאכלה ולא להפסד, דדוקא תאנים וענבים וזיתים רגילין לאכול קודם שיוצן. [ובתורת כהנים דריש מאידך קרא]: תניא בתורת

כהנים. תהיה כל תצואתה לאכול, מלמד שאינה נאכלת אלא תצואה, מכאן אמרו מאימתי אוכלין פירות האילן שביעית, משהזריחו הפגין אוכל זהם פתו צעדה. וכולה דתתן הכא: י מאימתי אין קוצצין את האילן בשביעית. צפ' מקום שנהגו (פסחים דף נב ע"ג) אמרינן משום דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסד: משיוציא. פרי. והתם מפרש צקונטרס

משיולא תחלת העלין זימי ניסן: משיששש' כשיתחיל להכניד ולתלות ענין שלשלת: משיגר(י) עו. משיגדלו הענבים קצת ונקראים גרוע. וצפ' מקום שנהגו (ספ נג.) מפרש דשיעורן כפול הלכן. וזכרנו למי (ה' ט) אמרי' א"ר יונה משיחילו מים כמה דלת אמר כי יגרע נטפי מים (איז לו): משיניצו. משיגדל הנץ עליו[ה]. והוא כעין מתחיל דפרק מקום שנהגו (ספ נב:). דומה לו בצרכות (דף לו): הפטמא של רמון מנטרפין והנץ שלו אין מנטרף: מותר לקוצצו. דלא מפסיד כלל שכבר ראויין לאכילה, ומשום קוצן אילנות טובים ליכא כיון דמעולה דמיים כדאמר בסוף החובל (צ"ק 6"5): (ו) במה יהא בזית וז' יקוצנו. משום (ו) במה יהא בזית וז' יקוצנו. הקצ. והא דאמרין האי דיקלא דטעין קצא אסור למקיייה, [הא] משנין בשילהי החובל (ספ) שאני זית דחשיב: סליק פירקא

פירוש מהר"י בן מלכי צדק

ונעשה חרוב. [בירושלמי] א"ר חנינא בר פפא חרובין שלשולן היא חנטן. הגפנים משיגרעו. אמר רב נחמן הוא בוסר, דתנן לעיל, הוא גירוע². ולמה נקרא שמו גירוע מלשון כי יגרע נטפי מים (איוב לו) כלומר כשממעכן ביד יזובו מים. ושיעורו כפול הלכן. והזיתים משיניצו. א"ר יונה משיכניס רובע. פירוש כל מקום שנאמר רובע הוא רובע הקב. נץ מלשון הנצו הרמונים (שיר ז). ושאר כ"ז האילן משיוציא. אסור לקוצצו דמפסיד הוא. וכ"ז האילן כיון שבא לעונת המעשרות. כגון התאנין ביחלו, הזיתים הביאו שלישי, הענבים הבאישו. מותר לקצוץ האילן דלא מפסיד ולא מידי שכבר ראויין לאכילה ומותר לכונסן לתוך ביתו. וכמה יהא בזית וז' יקוצנו. פי' אפי' בשאר שני שבוע משום

הפרי ואפי' דמי העץ מרובה: מותר לקוצצו. ואין כאן משום הפסד הפרי שכבר ראוי לאכילה, ומשום קוצן אילנות טובים ליכא אם הוא מעולה דמיים כדאמרין בסוף החובל (צ"ק 6"5): וז' יקוצנו. משום קוצן אילנות טובים כדכתיב (דברים כ) כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות: רובע הקב. והא דאמרין האי דיקלא דטעין קצא אסור למקיייה, צפ' החובל (צ"ק 6"5): משני שאני זית דחשיב:

עין משפט נר מצוה צ מיי פ"ה מהל' שמיטה ויוצל הל' ית. א מיי פ"ה מהל' שמיטה ויוצל הל' יז. ב מיי פ"ו מהל' מלכים הל' ט.

מסורת הש"ס ג) צרכות דף לו: פסחים דף נב: ד) צ"ק דף 65:

רמב"ם דפוס ישן

י אסור לקצוץ אילנות בשנה שביעית כשיתחילו לשאת פרי ולהוציא פרח מפני שהוא גזול בני אדם שהקדוש ברוך הוא נתן פירותיהם לכל בני אדם: משיוציאו. פירוש משיחילו בו העלין הירוקים: משיששש'. הוא משעה שהענפים נמשכים וגדלים: משיגרעו. משיעשו להם הגרעינין: משיניצו. משעה שיראו בהם הנצנים: כיון שבא לעונת המעשרות מותר לקוצצו. מפני שהוא כשר לאכילה כמו שבארנו יקח פרוי ויאכלנו ומותר לו לקצץ האילן, ובלבד שיהיו דמיו יקרים לעצבם ואז יהיה מותר לכרות אותו, אבל אם לא יהיה לעצמו מחיר גדול עד שיאמר יותר יש לו תועלת בכריתתו מלהניחו, אסור לכרות אותו מפני שהוא נושא שיהיו שהאילנות העושים פרי אסור מן התורה לכרות אותן בשום זמן מהזמנים אלא על זה הדרך שאמרנו והוא מה שאמר הכתוב (דברים כ) לא תכרות את עצה: ולזה הענין נתכוין באמרנו במה יהא בזית וז' יקוצנו. רוצה לומר שאסור לכרות בשנה משאר השנים מפני שהוא עושה פרי: ורובע. הוא רובע קב ר"ל מן הנצנים (מכל) [צ"ל אבל עי' בתו"ט] שאר האילנות מלבד הזיתים משעה שיצץ ציץ כשיעור קב אסור לכרותו אלא ליוקר דמי עצו כמו שאמרנו וכבר פירשנו שיעור הקב בסוף פאה. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ליקוטים

י. במשנה. [משיגרעו]⁴³. עיין ר"ש ד"ה משיגרעו, ועיין ר"מ משיגרעו, ואפשר דהד שיעורא. ⁴⁴ועיין רש"י פרק ו' ברכות (ל"ו ב') ד"ה משיששש⁴⁵ כו'. (חידושי הגר"א) כמה יהא כו'. אפשר לפרש גם כן אשביעית, והא דפרץ מיניה, נפקא מינה שאר ימות השנה משום דאידי ואידי חד שיעורא, ונפקא מינה בשביעית דאפילו מעולה בדמים אסור. (חידושי הגר"א) ⁴³ כדנצל". 44 קאי על החובין משיששש'. ופירש"י שם: משידאו בהם כמין שרשרות של חרובין, והוא לאפוקי מפ"י הר"ם כאן. 45 צ"ל משיששש'.